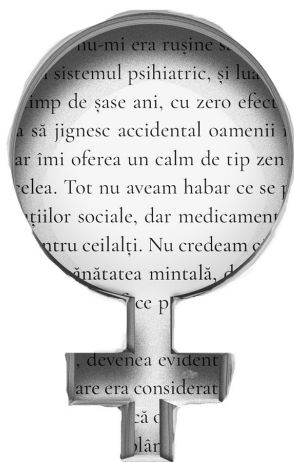

FERN BRADY

O

FEMEIE PUTERNICĂ

Traducere din limba engleză de
IRINA-MARINA BORTOI

ORION

CAPITOLUL 1

De două ori pe săptămână, timp de două ore cât dura călătoria lui spre casă de la slujba din Londra, purtam discuții la telefon cu tata. În una dintre aceste conversații telefonice, i-am spus un lucru pe care mă temusem să-l pomenesc de când îl aflasem cu câteva zile în urmă.

— Marți am fost diagnosticată cu autism.

— Cine ți-a zis asta? m-a întrebat el cu neîncredere.

— O doctoriță de la Lorna Wing Centre, care e specializată în diagnosticarea femeilor adulte cu autism, am zis eu, deja iritată că și-a închipuit că mă iau după cineva care menționează treaba asta în trecere sau că am făcut un chestionar online.

— Aha! E nebunie cu traficul din Londra, nu?

(Când bunicului a trebuit să i se amputeze un picior, tata a menționat acest lucru la fel de lejer cum ar fi făcut-o dacă ar fi flecărit despre vreme: „Tataie e la spital și credem c-o să-i taie piciorul.“ După asta a venit un telefon în ziua următoare cu un prozaic: „Ei bine, tataie a murit.“)

Mă învârteam de colo-colo prin bucătărie, încercând să-mi păstrez calmul, cu telefonul încă lipit de ureche.

— Știi, de fapt am avut un vis în care ți-am zis de diagnostic și tu ai fost, contrar firii tale, atât de amabil și de plin de compasiune, încât m-am trezit râzând.

— Aha! Eu am visat că nu erau destule pături pe pat și am rugat-o pe Julie să pună mai multe pe mine, că înghețam.

M-am apucat să încarc mașina de spălat vase în timp ce el continua să-mi povestească despre visul lui, surd la lipsa mea de interes. Am așteptat să termine, după care am zis:

— Păi se spune că autismul se poate moșteni de la un părinte, așa că presupun că asta mi-a răspuns la întrebarea de la care dintre voi.

— De la cine? De la maică-ta? a întrebat el cu sinceritate.

Frustrată, am trântit un cuțit în mașina de spălat vase.

— Mă iei la mișto? De la tine! De la tine, maniacule! Ai observat vreodată că nu ești în stare să citești indiciile sociale sau emoțiile oamenilor?

Tata și cu mine ne asemănăm în privința faptului că amândoi dădușerăm de necaz la muncă spunându-le franc colegilor când au făcut o greșală. Amândoi aveam moduri bizare de a comunica.

Am încercat să-mi închipui răspunsul lui. Știam că la volan este calmul întruchipat, urmărind impasibil ecranul GPS-ului, complet nederanjat de nimic din toate astea.

A adăugat cu blândețe:

— Nici măcar nu știu ce naiba e un indiciu social.

— Exact! Păi e ca atunci când te sună fiică-ta și zice că tocmai a fost diagnosticată cu autism, și o persoană normală ar zice: „Aha, și ce te-a îndemnat să cauți un diagnostic? Cum te simți? Ești bine?“ Știi ce zic? Orice reacție de genul ăsta?

Acum mă răstean. Îmi plăcea să stau de vorbă cu tata. Cu mama trebuia să mă port cu mânuși din cauza stărilor ei imprevizibile, pe când la el puteam să țip, și răspunsul lui emoțional să fie în continuare o linie dreaptă.

— Păi sper că s-au dus s-o aresteze pe maică-ta.

Nu știam de ce tot introduc aceleași informații în computerul acesta și aștept un rezultat diferit. Nu era în stare de așa ceva.

— De ce să faci asta? Mama se simte vinovată din cauza asta, că nu m-ați dus la cineva când eram mai mică.

— Păi ea e aia autistă, ce naiba!

Acum, tata aruncă bucurosu cu acest cuvânt în stânga și-n dreapta, ca un copil care a descoperit o înjurătură nouă.

— Nu cred. Ea a avut o reacție destul de normală, umană, la toată chestia asta și m-a ajutat extrem de mult.

— Aha! a zis el, cu o voce distrasă.

Îmi dădeam seama din tonul schimbat că își verifică mesajele.

De fapt, mama a plâns mult de când a participat la evaluare. Era plină de vinovăție și tot spunea iar și iar cât de evidente erau trăsăturile mele autiste: de exemplu, că nu voiam să fiu ținută în brațe sau cocoloșită când eram bebeluș, că aveam interese deosebite, cum ar fi să învăț singură limba daneză când aveam opt ani, sau că aveam crize violente din cauza senzației propriilor mele haine pe piele. Se simțea prost că semnele nu doar că au fost ratate, ci că au fost considerate drept o încercare de-a mea de a fi dificilă în mod intenționat. Când eram mică, mi s-a spus în repetate rânduri că sunt foarte, foarte deșteaptă, dar și foarte, foarte neascultătoare, și totuși niciunul din părinții mei nu înțelegea cum de acum îmi place să am o slujbă la care oamenii mă ovaționează sau mă huiduie alternativ.

— Tot aștept să zici un lucru normal despre asta, tata. Încă nu ți-a expirat timpul.

Auzeam cum i se învârt roțițele în creier la celălalt capăt al undelor, în timp ce se uita pe GPS.

O clipă s-a lăsat liniștea.

— ...Ce-ai mâncat la cină în seara asta? a propus el.

Mi-am sprijinit fruntea de un dulap din bucătărie, deschizând și închizând un sertar pe care l-am izbit în mod repetat de-a lungul anilor și care de atunci nu mai stătea bine.

— Pad thai.

— N-am mai auzit de așa ceva.

Când am intrat prima dată în depresie, la 15 ani, tata m-a găsit plângând isteric într-o seară și a strigat-o pe mama cuprins de panică: „O s-o ducă la Carstairs, să fiu al naibii!“ Carstairs era un spital de boli mintale cu regim de maximă siguranță din Scoția, pentru ucigașii în serie, unde îi închideau pe oamenii care făcuseră chestii cum ar fi să jupoarie alți oameni de vii. În schimb, medicul de familie mi-a dat în dorul lelii un diagnostic de tulburare obsesiv-compulsivă sau TOC și depresie, după ce l-am întrebat: „Am rutine pe care le îndeplinesc obsesiv și mă simt rău dacă nu le fac; e tulburare obsesiv-compulsivă?“ Notițele medicului

de familie din trimiterea către specialistul psihiatru erau: „Spune că me-reu a fost ciudată.“

Când am ieșit pe proprie răspundere dintr-o unitate psihiatrică pentru adolescenți la scurt timp după ce am împlinit șaisprezece ani, am citit manualul *DSM** din scoarță-n scoarță și am devenit expertă în psihiatrie. Nu credeam că am TOC, pentru că nu credeam că o să mor dacă nu mă spăl pe mâini de 15 ori. Dacă mă gândeam mai bine, era greu să-mi amintesc măcar să mă spăl când voiam să petrec patru ore repetând conjugările verbelor din franceză și italiană. Percepția publică a autiștilor se bazează atât de mult pe stereotipul bărbaților pasionați de trenuri sau de știință, încât multe femei nu ajung să fie diagnosticate și, în schimb, sunt considerate studioase.

În mizeria de școală unde am învățat, profesorii priveau copiii-problemă ca având un comportament perturbator. Nu exista să înveți prea mult, chiar dacă ajungeai să ai o cădere nervoasă făcând asta. Abia acum înțeleg din ce în ce mai multe cadre medicale că trebuie să caute *intensitatea* intereselor, și nu interese neobișnuite atunci când evaluează fete**.

Spre deosebire de mulți oameni care suferă de TOC, nu credeam că, dacă nu îndeplinesc ritualurile, familia mea o să aibă de suferit; plus că oricum îmi detestam familia. Erau atât de zgomotoși, încât trebuia să mă liniștesc seara dând pumni în peretele din dormitor sau petrecând ore în șir legănându-mă în scaunul-balansoar. Nicio clipă nu a pus cineva sub semnul întrebării acest comportament de manual, crezând în schimb că sunt doar enervantă. Într-o zi, îmi îndeplineam rutina obișnuită de a-mi petrece singură pauza de prânz la biblioteca școlii, unde citeam *DSM*-ul, când am dat peste ceva ce se numea tulburare Asperger. Am citit definiția și am împietrit. Mi se potrivea perfect.

Săptămâna următoare, la consultația cu psihiatrul meu, am adus în discuție posibilitatea că aș fi autistă.

* *DSM-IV – Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (1994), publicat în original de American Psychiatric Association.

** Attwood, T. (2015) „Autism in females“: www.youtube.com/watch?v=wfoHnt4PMFo&t=417s (n. a.).

— N-ai cum, a rânjit el, plin de acea încredere stilată și nepotrivită pe care o au atât de multe cadre medicale. Mă privești în ochi, nu-i așa? Și ai zis că ai un iubit. Așa că nu, nu îndeplinești criteriile.

Acum știu că diagnosticul pentru autism se baza aproape în totalitate pe cercetările făcute de Hans Asperger asupra autiștilor de sex masculin; sigur că niciunul dintre ei nu avea iubit, pentru că erau băieți de opt ani din Viena antebelică. Eu nu îndeplineam criteriile pentru că priveam omul direct în ochi și, în orice caz, eram o elevă foarte bună care tocmai fusese acceptată la Universitatea din Edinburgh ca să studieze araba și persana, așadar, care era problema mai exact?

Nu s-a gândit nimeni să întrebe vreodată de ce eu, care nu avusesem niciun interes de a vizita sau de a citi despre Orientul Mijlociu, am optat să studiez araba și persana. Nimeni nu s-a gândit că e ciudat când, după ce am primit oferta de admitere cu un an mai devreme, m-am transferat singură la o altă școală în clasa a douăsprezecea ca să învăț spaniola la nivel superior* și franceza la nivel avansat, „de plăcere“. Dacă *ar fi întrebat* cineva de ce am ales acea materie, aș fi explicat pur și simplu că am rămas fără limbi interesante pe care să le învăț la școală, așa că în formularul de înscriere la facultate am scris că vreau să studiez sanscrita, araba și japoneza. Nu voiam să vizitez niciunul dintre acele locuri; voiam doar să văd dacă aș putea să învăț toate conjugările noilor verbe. De fapt, dacă ar fi întrebat cineva, aș fi mărturisit că nu vreau să călătoresc deloc și că sunt exclusă de mai mulți ani din vacanțele cu familia deoarece le stric cheful tuturor. Acum înțeleg că aversiunea față de vacanțe este extrem de frecventă la persoanele cu autism – perturbarea rutinei, natura imprevizibilă a călătoriilor, luminile și zgomotul din aeroport, și schimbarea extremă de temperatură la sosire creează un soi deosebit de infern senzorial. Mie îmi pria monotonia. Mi se spune că, pentru cei mai mulți oameni, farmecul vacanțelor îl reprezintă

* În Scoția, materiile de liceu care au o pondere la admiterea la facultate sau la studii profesionale postliceale sunt împărțite în cele de nivel superior (Higher) și avansat (Advanced), în funcție de punctele obținute, care se calculează la admitere. În general, elevii trebuie să studieze patru sau cinci materii la nivel superior pentru a se înscrie la facultate (n. tr.).

noutatea și pauza de la banalitatea vieții cotidiene. Familia mea a tras concluzia că sunt o pacoste. Nici eu nu știam de ce sunt atât de nefericită în vacanțe, așa că nu am avut de ales decât să fiu de acord cu ei.

După ce m-am lăsat și m-am apucat de facultate de două ori, am început să scriu la ziarul universității, finanțându-mi stagiile profesionale neplătite la diverse canale media cu o slujbă de noapte ca stripteuză. La sfârșitul cursurilor de licență am obținut o bursă de formare ca reporter de știri în Anglia. La un moment dat mi s-a cerut să încerc stand-up comedy și să scriu un articol despre asta, iar în urma acestei teme m-am retras din proiect și mi-am petrecut următorul deceniu făcându-mi o carieră din stand-up.

Mutarea în Anglia a coincis cu începutul carierei de comediană. Oamenii mă vedeau altfel în comedie; am descoperit că îmi interpretau greșit timiditatea drept răceală și anxietatea copleșitoare aproape constantă drept furie. Mi-am dat seama că vocea mea zgomotoasă și aspră suna stupid și era interpretată drept agresivă de mulți englezi, așa că am adoptat această nouă versiune a mea de scoțiancă vulgară și furioasă, încă nefamiliară pentru mine. Mulți promotori din circuit, dominat de bărbați, încercau să le pipăie pe comediene și, prin urmare, ca femeie, am înțeles că e mai bine să-i fac să se teamă de mine folosind stereotipuri naționale învechite decât să încerc să fiu eu însămi.

În 2017, filmam o serie de documentare turistice prin Europa și eram la un spectacol din Berlin, la care am glumit pe scenă că nu-mi găsesc locul printre alte femei și habar n-am de ce. După spectacol m-a abordat o femeie timidă.

— Lucrurile pe care le spui despre faptul că nu-ți găsești locul printre alte femei... a zis ea. Sună ca descrierea unei femei autiste. Să citești o carte pe nume *Aspergirls*^{*}. Te rog.

I-am pomenit iubitului meu despre femeia din public care a zis că s-ar putea să am Asperger. I-am spus că nu vreau să citesc cartea. El a început imediat să citească pe acest subiect.

* Rudy Simone, *Aspergirls: Empowering Females with Asperger Syndrome*, Jessica Kingsley Publishers, 2010 (n. a.).

— Asta ești tu. E fix descrierea ta.

— Prietenii mei nu cred că am așa ceva.

— Da, dar... te porți ca o altă persoană în preajma lor. Te-am văzut în situații sociale în care te străduiești incredibil de mult să înțelegi ce se petrece și să urmărești conversația. În plus, felul cum te porți în trenuri și avioane când... bați cu palmele în geamuri și scaune?

— Ah, da! Asta!

Știam că am așa ceva. Știam mai bine decât orice altceva despre mine. Dar psihiatrul spusese că nu e posibil să am așa ceva pentru că am avut iubii. Ori credea că toți oamenii autiști sunt niște monștri marini respingători pe care nu-i interesează să clădească relații serioase, ori a presupus greșit că bărbații cu care ieșeam ar fi fost capabili să-mi detecteze autismul în loc să-l vadă prin prisma unei *manic pixie dream girl*^{*}. La un moment dat, un tip mi-a zis că sunt o „ciudată superbă“ și am știut instinctiv că e de bine, că partea „superbă“ va contribui la anularea oricărui disconfort stârnit de partea „ciudată“, fie și pentru scurtă vreme. Când i-am spus toate astea doctoriței care m-a diagnosticat în sfârșit, aproape douăzeci de ani mai târziu, a dat ochii peste cap a disperare înainte să termin fraza.

— N-o să-ți vină să crezi cât de des auzim lucrurile astea de la femei, a spus.

În excursia prin Europa, un membru al echipei de filmare mi-a dat Xanax ca să pot dormi în avion la întoarcere. Nu mai încercasem niciodată și am fost uimită de sentimentul total de liniște și pace pe care l-am avut. Mi-a dat datele de contact ale dealerului său și am cumpărat o grămadă. M-am gândit că am nevoie de medicament deoarece aveam obiceiul ciudat de a face crize de furie acasă și de a-mi distruge mobila și nu știam de ce o fac. Asta îl înspăimânta pe iubitul meu: un irlandez foarte tăcut și pașnic pe nume Conor, care crescuse într-un mediu

* Arhetip de personaj feminin din filme, de obicei static și care are trăsături de personalitate excentrice și un caracter feminin pronunțat, servind de obicei drept persoana la care visează protagonistul masculin, în general deprimat sau mohorât. Termenul a fost inventat de criticul de film Nathan Rabin în 2007 cu referire la personajul lui Kirsten Dunst din filmul *Elizabethtown* (n. tr.).

cufundat într-o tăcere aproape monastică pe malul mării. Observase pe la începutul relației că nu înțeleg limbajul idiomatic, ceea ce îl nedumerea, fiindcă altfel păream destul de elocventă.

Știam că am așa ceva. Știam, dar începeam să am un program aglomerat la muncă, și experiențele mele din adolescență mă făcuseră să detest orice fel de contact cu cadrele medicale, așa că am ignorat ce simțeam și am luat și mai mult Xanax ca să mă liniștesc după spectacole. Am ajuns la concluzia că tot ce-mi doresc de fapt e să nu mai distrug obiecte. Nu-mi păsa de autism, care, din câte îmi dădeam seama, era legat de felul în care comunicam cu alți oameni. Dar era epuizant să tot distrug lucrurile noastre. Există surprinzător de mulți medici în stand-up comedy și, la un spectacol, l-am încolțit pe unul amabil după ce am aflat că studiază psihiatria.

— Hei, știi ce boală mintală ai când distrugi obiecte fără motiv?

Mi-a părut alarmat.

— Ăăă, poate o problemă cu furia? Poate să încerci TCC*?

Deja clătinam din cap, pierzându-mi răbdarea. Făcusem TCC toată adolescența și la secția CAMHS** și, oricât de mult mi-aș fi observat eu gândurile cu detașare, nu puteam să-mi rețin sentimentul că, în timp ce eu privesc neajutorată, o gorilă preia controlul asupra corpului meu.

— Și totuși, nu e furie, am insistat eu, începând să mă panichez că un medic nu-și dă seama. Trebuie să știi despre ce e vorba, doar ești psihiatru!

Tipul părea acum și mai stânjenit.

Așa că am luat și mai mult Xanax, compensându-l înțelept cu stimulentele Ritalin pe care îl cumpărasem ilegal de la o persoană străină de pe internet, pe nume Sunset Sally. Dacă un psihiatru de la un spectacol nu știa cum să mă ajute, atunci nu avea rost să mă duc la medicul de familie. Am căutat în mod repetat pe Google: „De ce îmi distrug casa?“, dar a fost zadarnic.

* Terapie cognitiv-comportamentală, un tip de tratament psihoterapeutic care are rolul de a ajuta oamenii să învețe cum să identifice și să schimbe tiparele de gândire care au o influență negativă asupra comportamentului și emoțiilor lor (n. tr.).

** Child and Adolescent Mental Health Services (Serviciile de Sănătate Mintală pentru Copii și Adolescenți), administrate de NHS (n. a.).

Să încerci să oprești o criză seamănă cumva cu încercarea de a-ți ține respirația sub apă. Chiar dacă ți-o poți ține o vreme, în cele din urmă trebuie să ieși din nou la suprafață. Am încetat să mai cumpăr mobilă drăguță, pentru că avea să ajungă inevitabil sfârșită. Odată mama mi-a făcut o vizită de două zile și, imediat după ce a plecat, am smuls din balamale ușa unui dulap de bucătărie și am spart-o cu pumnul, de mi-am învinețit mâna. Nu era nimeni în casă. În timp ce curățam în tăcere mizeria făcută, m-am gândit: „Ce ciudat. Poate că mi s-a părut stresant să o am pe mama aici?”

Într-o zi, aveam o criză și, în loc să strige să mă opresc, iubitul meu a venit la mine și m-a strâns tare în brațe. M-am liniștit mai repede decât de obicei.

— Atingere apăsată, a mormăit el în umărul meu. Cică ajută.

Când eram mică, de fiecare dată când aveam o criză, părinții mei presupuneau că e un acces de furie și țipau la mine, dar asta nu făcea decât să prelungească agitația. Fără ca eu să știu, Conor învăța tehnici folosite pentru calmarea copiilor autiști și le testa pe mine. Și funcționau.

Neștiind ce să fac și nevrând ca partenerul meu să lucreze ca îngrijitor neplătit, am citit în sfârșit cartea *Aspergirls*. Putea la fel de bine să se numească *Hei, Fern, ești autistă!* Imaginează-ți cum e să citești cel mai precis horoscop pe care l-ai văzut vreodată, doar că, în loc să-ți spună că îți vei găsi dragostea în primăvara asta, îți spune exact de ce te-ai simțit ca un extraterestru cea mai mare parte din viață. Enumera zeci de lucruri despre care crezusem că sunt specifice experienței mele de viață și că sunt numai și numai ale mele: diagnosticarea greșită cu TOC în adolescență, vulnerabilitatea față de abuzul domestic, toleranța slabă la alcool, eticheta de copil-problemă în familie, prescrierea greșită de antidepresive.

Era acolo și un termen pe care nu-l mai auzisem până atunci: „auto-stimulare“. Acesta includea trasul de păr, datul de bobârnace și învărtitul, am citit eu clătănând din cap, fiindcă nu-mi venea să cred. Mi-am amintit atunci de momentul când am fost dată afară din clasă la 14 ani. Profesoara a ieșit pe coridor, m-a găsit învărtindu-mă și s-a înfuriat în mod inexplicabil.